

Ősi fészünk Nógrádban volt

Dédapám, legidősebb *Krúdy Gyula* fiskális, Nógrád megyében született és élt a szabadságharcig. Szülei, testvérei, sok rokona ott maradt. 1848 nemcsak hazánk, de családunk, a Krúdyak életében is emlékezetes dátum. Legidősebb Krúdy Gyula és öccse, *Kálmán*, honvédtisztként vett részt a harcokban. Az előbbi Komárom várának védelmében, az utóbbi futárként. Gyula mellett ott volt felesége *Radics Mária*, akivel tábori pappal, katonai zászlók alatt, ágyúszó mellett esküdtek meg. Mária főzött, mosott a katonákra, buzdította és ápolta őket. Ez az időszak volt életük legcsodálatosabb időszaka, felejthetetlen emléke! De sokat meséltek róla esténként, az aranylepkés petróleumlámpa barátságos fényénél! Unokáik csillogó szemmel hallgatták őket.

Kossuth, *Damjanich*, *Klapka*, *Garibaldi* nevét otthon hallja először, a negyvennyolcas eszméért, a szabadságért, hazájáért itt tanult meg lelkesedni a kis Gyula, a későbbi író. Kivételes alkalmakkor nagyapja megmutatta drága ereklyéjét, Garibaldi véres ingének egy darabkáját.

Nagy öröm volt, amikor legendás híru nagybátyjáról, Krúdy Kálmánról folyt a szó. A magas, karcsú, jóképű „úribetyárról”, akinek alakja még *Mikszáth*ot is megihlette. A szabadságharc bukása után nem menekült külföldre. Szülőfaluja közelében bujdosott és negyven elszánt emberével „sarcolta” a gazdagokat. Krúdy az *Álmok hőse* című regényében és több elbeszélésében írt róla.

A nagyapja is sokáig bujdosott, sokszor egy hajszalon múltott, hogy nem fogták el. Egyszer egy padláson a kémény árnyékában bújt, s csak sovány termete mentette meg. Máskor egy szénakazalban rejtőzött. Bár karddal összevissza döfködtek a kazalt, szerencsére nem találták meg. Hányatott sorsa végül Szabolcs megyébe sodorta, ahol letelepedett. Haláláig palócosan beszélt, idős korában a Soroksári úti *Honvédenbely* parancsnoka lett. Író unokája sok hatyúfehér öreg hőssel találkozott ott. Többek között az *Utolsó honvédek*, *Hazám tükre*; *A veressipkások* című elbeszélése származik innét.

Krúdyra nagy hatással voltak nagyszülei. Igen sokat írt róluk, az *N. N.*, a *Krúdy Gyula látogatásai* című regényeiben és sok-sok novellájában idézi alakjukat.

Nagyanyja Radics Mária rendkívül eszes, olvasott nő lévén, sokféle újságot, folyóírtot járatott. „Tizenkét ládányi” könyvét unokája már diákkorában elolvasta. Radics Mária hűvös, kimért, katonásmodorú, büszke asszony volt, csak a családjáért rajongott. Szívesen politizált férfitársaságban, a nőket nem igen kedvelte. Gyula unokáját annál jobban. Ő volt az, aki a családban elsőnek felismerte írói tehetségét. Ezért az apai szigor ellen mindig oltalmat, menedéket nyújtott. (Keserű csalódást okozott, hogy a legifjabb Gyula nem követte apja és nagyapja jogász pályáját.)

Nagyapja, Gyula magas, szikár, sasorrú, tüzes, villogó szemű férfiú volt. Közvetlen, kellemes modora temérdek barátot, heves, kérlelhetetlen politikai

állásfoglalása sok ellenséget szerzett. Nagyszerű előadó és még 80 esztendőskorában is ellenállhatatlan udvarló. „... úgy sobasem láttam mosolyogni nőket, mint nagyatyámra ragyogtak fel...”

Anyjától, *Csákányi Juliskától* élénk, színes fantáziát, kiváló megfigyelő képességet, derűt, kedvességet humort, eszességet, jószívűséget, mérhetetlen szorgalmat, ambíciót, s munkabírást örökölt. „Anyám szegény pórleány volt. De a legszebb nő, akit valaha láttam. Hollófejekete baja volt, igen fehér arca és könnyes barna szeme. Lényéből valamely csodálatos melegség áradott.”

Apját így jellemzi: „... annyi bizonyos, nem találkoztam olyan férfival, amilyen atyám volt... Én nevetni nemigen hallottam őt; mosolyogni is sokkal ritkábban, mint bárkit... Mindennap pontosan megjelent az ebédlőasztalnál... nagyon keveset beszélt... az asztaltól komoly főbőlintással eltávozott”.

Az író apjától daliás termetet, jó megjelenést, tiszteletet parancsoló egyéniséget, hallgatagságot, zárkózottságot, nagyvonalúságot, lovagiasságot és ... szívbajt örökölt. Korai (50 éves volt) hálálát a *Dunántúli-Tiszántúlinál* című megrendítő regényében írta le.

Az én édesapám, Krúdy Gyula, az író, kevés beszédű, hallgatag ember volt. Magáról szinte sohasem szólt, csak írásaiban tárulkozott ki. Rajongói állították, hogy „Gyula bácsi” mindent tud. Honnét volt tehát ez a hatalmas tárgyanyag, adat, emberismeret?

Ragyogó megfigyelő volt. A körülötte élő írók, színészek, festők, kocsmárosok, pincérek, zsokék, kocsisok, trafikosok, borbélyok, bőven szolgálnak híranyaggal. Például *Gyuri bácsi*, a margitszigeti Kiszálló portása, aki valaha *Arany Jánost* „szolgált” sok érdekességet mondott el a „tekintetes úrról”.

Krúdy sok levelet kapott naponta. Meghívók, számlák, baráti- és szerelmeslevelek között voltak olyanok is, amelyek valamilyen történelmi témáról, családtörténetről, fontos eseményről informáltak. Irodalmi *Almoskönyvének* megjelenése után igen megszorodott a levelek száma. (Néha élettörténetek, különös sorsok tárultak fel bennük.) Napi újságolvasó lévén, jól ismerte korának eseményeit, problémáit, személyeit.

Diákkorától utolsó éveigi rendszeres olvasója volt a könyvtáraknak. Történelmi munkái megírása előtt hónapokig bújta a könyvtárakat, múzeumokat, rengeteget olvasott. Temérdek egykori iratot, hírlapot, forrásmunkát átnézett. Jól értett latinul, s ez nagy hasznára volt.

Kevés olyan írónk volt, akit annyira érdekelték a magyar vidék szokásai, életmódja, az emberek élete, a magyar ételek, ízek, hagyományok, a vendéglátás minden csínyja-bínyja.

Országos hírneve a Szindbád-novelláknak és a *Vörös postakocsinak* köszönhető. Oeuvre-jéből az *Őszi utazások a Vörös postakocsin, A nagy kópé, A velszi herceg, A kék szalag hőse* című műveiben szereplő *Rezeda Kázmér* az író saját maga. Többi hőse is élőkrol mintázódott. Sok-sok nőismerőse közül a legjelentősebbeket megörökítette. Ismertem a *Rezeda Kázmér szép élete*. Késő Fániját és a *Hét bagoly* Leonóráját. Ebben az egyik legművészebb regényében így vall magáról: „*Józsás úr ugyanis azon törekvő és fáradhatatlan írók közé tartozott, akik lehetőleg mindennap szeretik nyomtatásban látni a nevüket*”.

Legkedvesebb leányalakjai édesanyámról, Zsuzsáról mintázódtak. Ő *Az útitárs* Eszténája, a *Hét bagoly* Áldáskája, *Az Asszonyosságok dija* Natáliája, a *Rezeda Kázmér szép élete* Tinije, a *Boldogult úrfikoromban* Vilmája, a *Bukfenc* Gyöngyvirágja. A *Bukfenc* egyik előszavában így ír:

„Kedves Gyöngyvírág,
ismét eszembe jutottál, mint réggel a szép álom. Ismét a régi szerelemmel gondolok boldog ifjúságunkra. Légy víg, mint én. (Hisz' senki sem veheti el tőlünk azt, ami egyedül a miénk: emlékeinket...)

Gyermekkoromban nagy örömet szerzett, hogy könyvet írt nekem. Címe: *Mesemondások Jókai Mórról*. Előszava – mint egy simogatás: „Kedves kisleányom, Zsuzsika, látom len, hogy már manapság is szereted a meséket, amikor csak én mesélgetnék neked békében a kis udvari szobában, mikor odakünn a hó esik. De igazában majd akkor szereted meg a meséket, amikor... a különböző betűket megismered... Azért már most megfogom a kis kezedet, hogy könnyebben odatalálj meseországban a királyhoz, Jókai Mórhoz... Édesapád”.

„Én írónak készültem: semmi másnak”, írta Krúdy Gyula, s ennél tömörebbet, jellemzőbbet, igazabbat nem mondhatott volna magáról. Tizenhárom esztendő korától, ötvennégy és fél évéig, haláláig, szakadatlanul, rendíthetetlenül, ritka tüneményként írt, alkotott. Legnagyobb szenvedélye, életeleme – ami minden mást megelőzött – az írás volt. Látom magam előtt, ahogy szorgalmasan dolgozott. Kora hajnaltól, délig görnyedt egyszerű íróasztalánál. Apró, lila tintás gyöngybetűivel, hegyes tollal, szinte javítás nélkül rózta a sorokat. Néha-néha megállt, karjait, ujjait tornáztatta. Az íróbütyök már régen megjelölte szép kezét. Jókai napi teljesítményét, tizenhat oldalt szabott ki magának. Máskülönben hogyan is írhatott volna mintegy 90 regényt, 4000 cikket, számtalan elbeszélést.

Nemigen értett a maga adminisztrálásához. Címre, rangra nem adott, csak szívének kedves emberekkel barátkozott. Ezért is érte olyan kevés hivatalos elismerés életében! Azért kellett annyit dolgoznia, küzdenie a szerény létért...

Kedves Nógrád megyeiek! Nem érdemelne-e meg Krúdy emléke az eddigénél többet? Talán egy róla elnevezett könyvesboltot, iskolát, egy-két utcát a megyében?

KRÚDY ZSUZSA

